

Tekijät: Sofia Hyötyläinen ja Susanna Sainio

LUKU 12

SUOMI JA TOINEN MAAILMANSOTA

TÄSSÄ LUVUSSA:

- Suomi sotii Neuvostoliittoa vastaan toisessa maailmansodassa
- Mitä tapahtui talvisodassa?
- Mikä oli jatkosota?
- Mitä tarkoittavat rauhanehdot?

Talvisota 1939–1940

Jatkosota 1941–1944

Neuvostoliitto ja
Suomi tekevät rauhan
syyskuussa 1944.

Alaluvun 12.1 avainsanat

evakko, evakon, evakkoa tässä yhteydessä: ihminen, joka joutui muuttamaan pois Karjalan alueelta muualle Suomeen, kun näistä alueista tuli osa Neuvostoliittoa

Karjalan kannas, Karjalan kannaksen, Karjalan kannasta Itä-Suomen osa, jonka Suomi joutui antamaan talvisodan jälkeen Neuvostoliitolle.

Molotov–Ribbentrop -sopimus, -sopimuksen, -sopimusta sopimus, jonka Saksa ja Neuvostoliitto tekivät ennen toista maailmansotaa. Sopimuksessa maat lupasivat, että ne eivät hyökkää toisiaan vastaan.

Moskovan rauha, rauhan, rauhaa rauhansopimus, jossa Suomi ja Neuvostoliitto sopivat talvisodan lopettamisesta

Neuvostoliitto, Neuvostoliiton, Neuvostoliitto Venäjältä syntynyt kommunistinen valtio, joka oli olemassa vuosina 1922–1991

talvisodan henki, hengen, henkeä suomalaisten yhteistyö sodan aikana. Talvisodan aikana unohdettiin vanhoja riitoja ja tehtiin töitä yhdessä, jotta ei hävittäisi sotaa.

talvisota, -sodan, sotaa sota Suomen ja Neuvostoliiton välillä. Talvisota alkoi marraskuussa 1939 ja loppui maaliskuussa 1940.

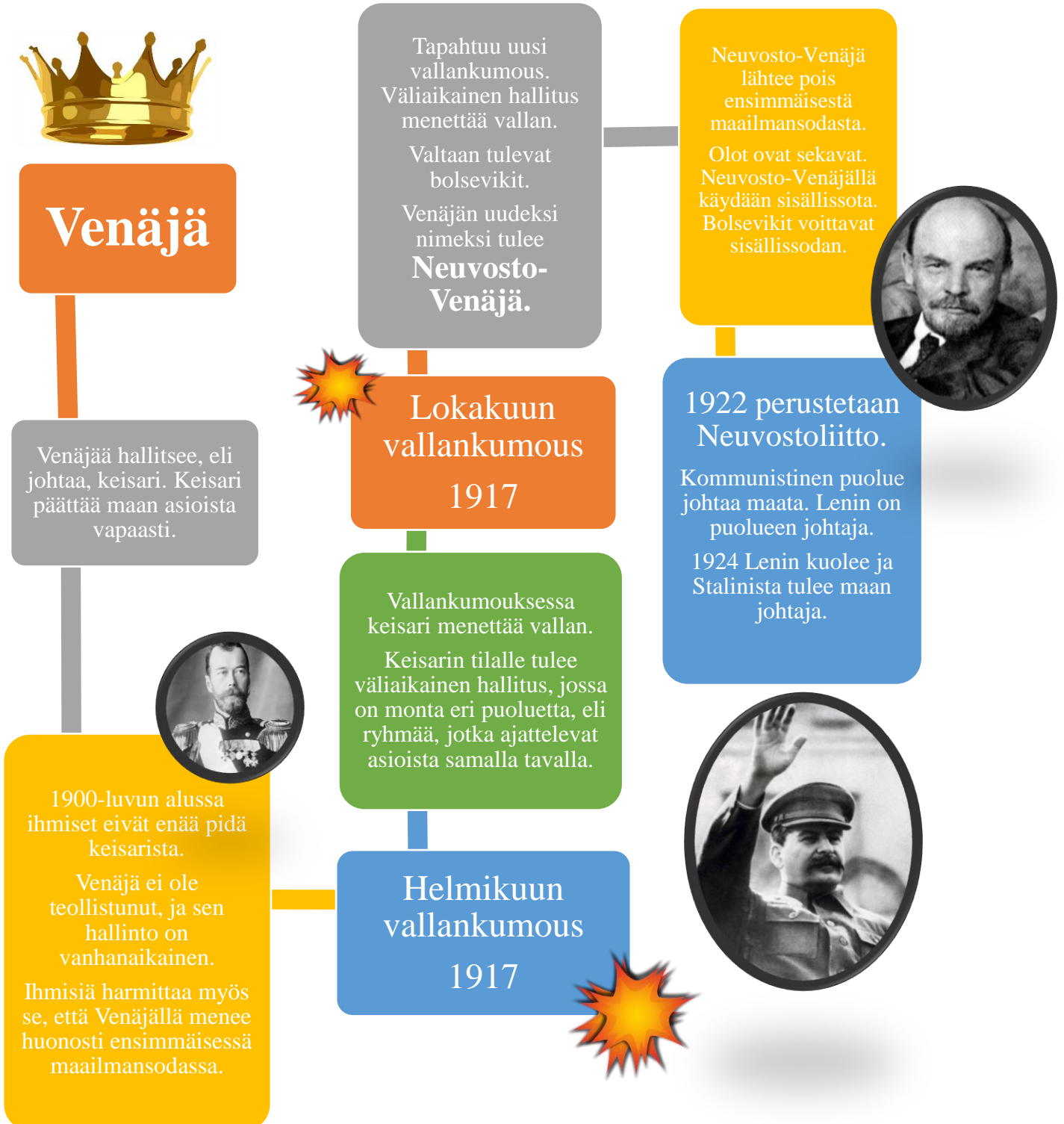
12.1 Talvisota alkoi Mainilan laukauksista

Ensimmäisessä maailmansodassa Suomi itsenäistyi Venäjältä. Kun Lenin ja bolševikit olivat alkaneet johtaa maata, Venäjän nimi oli ensin Neuvosto-Venäjä ja myöhemmin **Neuvostoliitto**.

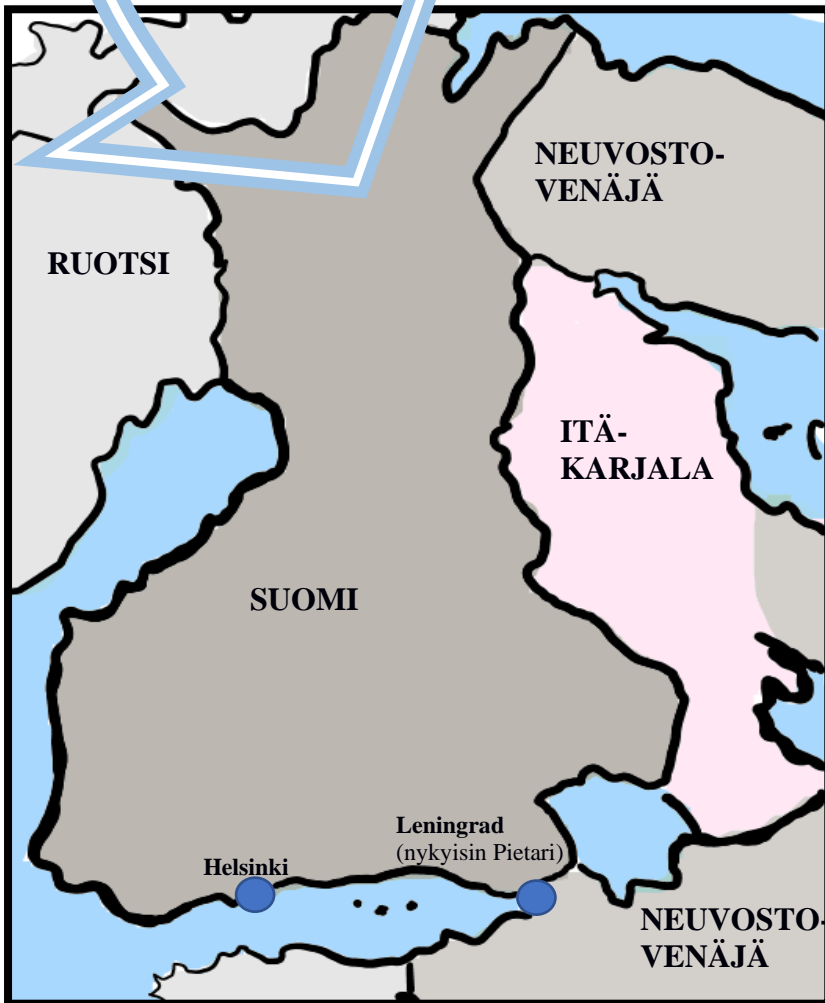
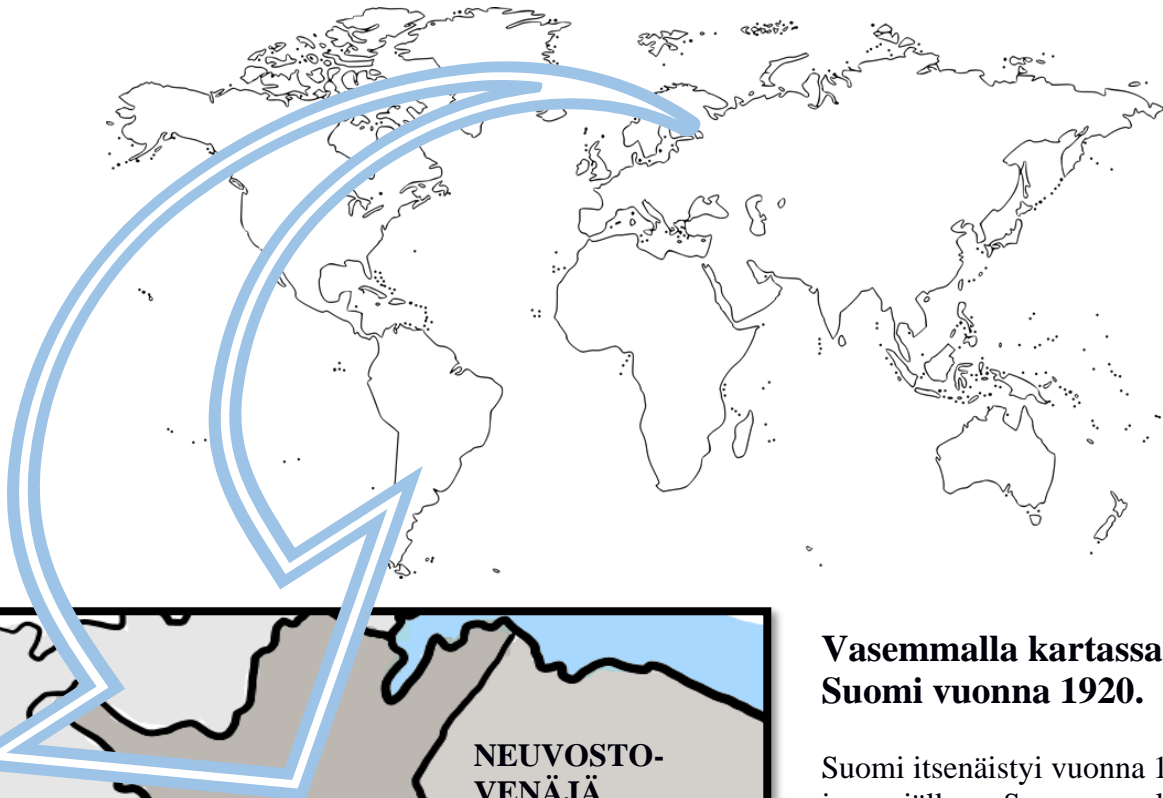
Toinen maailmansota alkoi ja Neuvostoliittoa johti diktaattorina Josif Stalin. Kun Stalin oli vallannut Puolan itäiset osat, se alkoi vallata muita maita. Nämä maat olivat sellaisia, jotka kuuluivat Neuvostoliitolle **Molotov-Ribbentrop-sopimuksen** salaisen osan mukaan. Latvia, Liettua ja Viro antoivat vapaaehtoisesti alueita Stalinin armeijalle. Maat ajattelivat, että ne eivät pystyisi vastustamaan isoa maata.

Esimerkki: Miksi Venäjän nimi muuttuu Neuvostoliitoksi?

Esimerkki: Suomi kartalla

Vasemmalla kartassa on Suomi vuonna 1920.

Suomi itsenäistyi vuonna 1917 ja sen jälkeen Suomessa oli sisällissota.

Suomi ja Neuvosto-Venäjä eivät olleet samaa mieltä siitä, missä yhteisen rajan pitäisi olla.

Sisällissodan jälkeen vuonna 1920 tehtiin sopimus, jossa Neuvosto-Venäjä tunnusti, eli myönsi, että Suomi on oma, itsenäinen maa.

Uudessa sopimuksessa Neuvosto-Venäjä ja Suomi sopivat, missä yhteinen raja on. Itä-Karjala (kartassa vaaleanpunaisella) liitettiin Neuvosto-Venäjään, mutta alueella oli autonomia, eli alue sai päättää monista asioista itse.

Lopulta tuli Suomen vuoro. Lokakuussa 1939 Stalin kutsui Suomen edustajat neuvottelemaan. Neuvostoliitto halusi vuokrata alueita Suomesta tukikohdiksi ja siirtää Karjalan rajaa. Neuvostoliitto sanoi, että se tarvitsi Suomen alueita, koska sen piti parantaa omaa puolustustaan. Suomalaiset eivät uskoneet perusteluja. He ajattelivat, että Neuvostoliiton todellinen tavoite oli ottaa itselleen koko Suomi. Suomi ei halunnut suostua vaatimuksiin. Se ei uskonut, että Neuvostoliitto aloittaisi sotaa Suomea vastaan.

Koska Suomi ei suostunut antamaan maita Neuvostoliitolle, Stalin ei ollut tyytyväinen ja halusi valloittaa nyt koko Suomen. Stalin ei voinut aloittaa sotaa suoraan. Hän tarvitsi tekosyyntä sodalle. Neuvostoliitto väitti, että Suomi ampui tykillä laukauksia Mainilan kylään. Suomen tykit eivät olleet lähellä rajaa, eikä niillä olisi voinut ampua rajan yli. Neuvostoliitto ei kuitenkaan välittänyt tästä vaan aloitti sodan. 30.11.1939 Neuvostoliiton armeija hyökkäsi Suomeen. Suomi joutui puolustamaan ensimmäisen kerran itsenäisyyttään aseilla. Tämän sodan nimi on **talvisota**.

Suomen armeija oli 1930-luvulla laman takia huonossa kunnossa. Kaikki mahdolliset miehet kutsuttiin sotaan. Armeijalla ei ollut rahaa hankkia varusteita, eikä aseita ei ollut tarpeeksi. Tilanne näytti epäreilulta: Suomen pieni armeija joutui sotaan suurta Neuvostoliiton armeijaa vastaan. Neuvostoliitto ajatteli, että sota loppuu nopeasti.

Suomalaiset olivat tottuneet kylmiin talviin ja karuihin olosuhteisiin. Nopeasti Neuvostoliitto huomasi, että Suomi oli vaikeampi vallata kuin oli ajateltu. Suomalaiset taistelivat sisukkaasti vastaan. Vieläkin puhutaan **talvisodan hengestä**, kun tarkoitetaan yhtenäistä sisukasta taistelua ylivoimaa vastaan.

Kuvassa on suomalaisia sotilaita.

Talvisodassa talvi oli kylmä ja lunta oli paljon.

Vaikka Suomella oli pieni armeija, se onnistui sotimaan hyvin kylmissä oloissa.

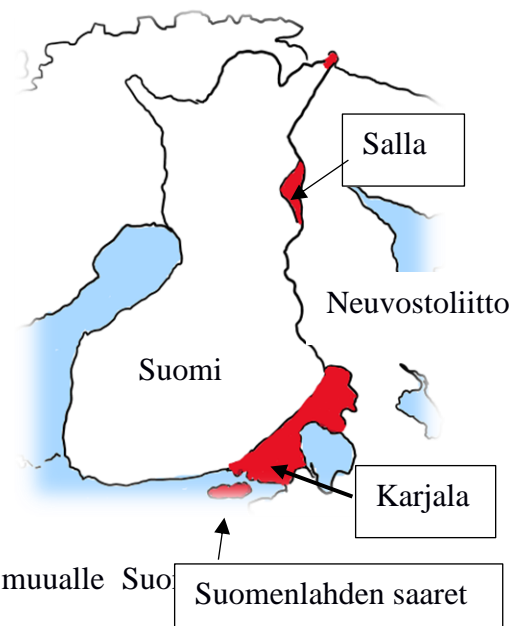
Muut maat seurasivat Suomen tilannetta, koska muilla rintamilla ei vielä sodittu. Sanomalehdet kertoivat urheista suomalaisista. Suomeen tuli 10 000 ihmistä muista maista auttamaan Suomen armeijaa. Varsinaisiin taisteluihin osallistui kuitenkin vain joukko ruotsalaisia sotilaita.

Neuvostoliitto ei onnistunutkaan voittamaan Suomea nopeasti, vaan se alkoikin näyttää heikolta. Neuvostoliitto teki suurhyökkäyksen, ja Suomi joutui perääntymään. Ranska ja Iso-Britannia halusivat auttaa Suomea ja lähettää sotilaita armeijan avuksi. Neuvostoliitto ei halunnut tehdä maista suuria vihollisia ja suostui rauhanneuvotteluihin Suomen kanssa.

Maat tekivät **Moskovan rauhan**, joka alkoi 13.3.1940. Suomi pysyi itsenäisenä. Hinta oli kuitenkin kova: taisteluissa oli kuollut melkein 27 000 ihmistä ja tuhat siviiliä oli kuollut pommituksissa. Lisäksi 43 000 suomalaista haavoittui. Suomi joutui antamaan Neuvostoliitolle muun muassa **Karjalan kannaksen**, saaria Suomenlahdelta ja Sallanimisen alueen.

Karjalan alueelta, joka annettiin Neuvostoliitolle, joutui muuttamaan yli 400 000 ihmistä Suomeen evakkoon. Karjalaiset **evakot** majoitettiin Suomeen eri puolille. Evakot menettivät kotinsa. Karjalainen kulttuuri oli erilaista, joten evakoiden sopeutuminen muualle Suomeen oli vaikeaa.

Kartan punaiset alueet Suomi joutui antamaan Neuvostoliitolle:

Ylhäällä kuvassa evakuoidaan Karjalaa, eli siirretään ihmisiä pois Karjalasta. Kuvan ihmisten on pitänyt jättää oma koti ja muuttaa vieraalle alueelle.

Oikeanpuoleisissa kuvissa evakkotyttö istuu sängyllä ja pojat syövät keittoa.

Esimerkki: Talvisota aikajanalla

Lokakuu 1939 Neuvostoliitto:

Stalin kutsuu Suomen neuvottelemaan. Neuvostoliitto haluaa vuokrata maita Suomelta. Suomi ei suostu Neuvostoliiton pyyntöön.

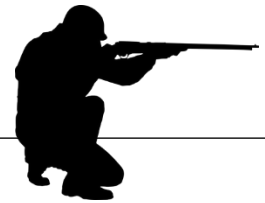
1939

30.11.1939 Neuvostoliitto:

Neuvostoliitto sanoo, että Suomi on ampunut tykeillä Mainilaa. Neuvostoliitto aloittaa hyökkäyksen Suomeen. Samana päivänä Neuvostoliiton pommikoneet alkavat pommittaa Helsinkiä. **Sota on alkanut.**

26.11.1939 Mainila:

Neuvostoliiton uutistoimisto kertoo, että Suomi on ampunut tykillä Mainilan kylään. (Kartassa Mainila on merkitty punaisella merkillä.)

Joulukuu 1939 Terijoki:

Neuvostoliitto perustaa Suomelle nukkehallituksen. Nukkehallitus tarkoitti hallitusta, joka ei ollut Suomen oikea hallitus.

Nukkehallituksen, eli Terijoen hallituksen, pääministeri on Otto-Ville Kuusinen. Muut hallituksen jäsenet ovat Neuvostoliittoon paenneita kommunisteja, jotka kannattavat kommunismia.

Neuvostoliitto kertoo, mitä nukkehallituksen pitää tehdä ja sanoa. Neuvostoliitto ajattelee, että suomalaiset jakaantuvat kahteen osaan: Toiset kannattavat oikeaa hallitusta ja työväki kannattaa kommunistista Terijoen hallitusta. Näin Neuvostoliiton olisi helpompi voittaa sota.

Joulukuu 1939 Suomi

Suomalaisten armeija on pieni, eikä kaikille sotilaille riitä edes aseita.

Suomen armeijalla menee aluksi huonosti. Joulukuussa Suomen armeija voittaa taisteluja. Voitot saavat sotilaat iloiseksi, ja he taistelevat kovemmin.

Muut maat puhuvat *talvisodan ihmeestä*. He ihmettelevät, kuinka pieni Suomi taistelee suurta maata vastaan niin hyvin.

Suomessa puhutaan talvisodan hengestä: sisällissodasta on vasta vähän aikaa, mutta suomalaiset taistelevat yhdessä.

1940

Helmikuu 1940 Neuvostoliitto

Neuvostoliitto lisää armeijan miehiä Suomea vastaan ja aloittaa kovan hyökkäyksen. Kannaksella Neuvostoliitto hajottaa Suomen linjan.

Länsimaat, kuten Ranska ja Iso-Britannia, sanovat Suomelle, että voivat auttaa ja antaa miehiä ja aseita. Neuvostoliitto ei halua huonoja välejä länsimaiden kanssa ja suostuu neuvottelemaan Suomen kanssa.

Tammikuu 1940 Suomi

Raateentiellä suomalaiset onnistuvat tuhoamaan kaksi Neuvostoliiton armeijan joukkoa, vaikka pakkasta on 40 astetta.

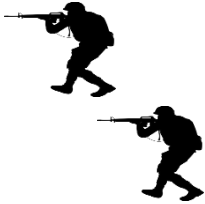
Suomella alkavat olla aseet loppu. Neuvostoliitolla on enemmän aseita ja sotilaita. Suomi yrittää neuvotella Neuvostoliiton kanssa, mutta tämä ei suostu. Neuvostoliitto sanoo Terijoen nukkehallitukselle, että ei enää tarvitse Terijoen hallitusta.

13.3.1940 Talvisodan rauha, eli Moskovan rauha

Rauhanehdot olivat kovat. Suomi joutui luopumaan maa-alueista, vuokraamaan Hangon Neuvostoliitolle 30 vuodeksi ja 450 000 ihmistä menetti kotinsa ja joutui lähtemään Karjalasta.

Esimerkki: Talvisota lukuina

Mistä johtuu, että Neuvostoliitolla on enemmän aseita ja sotilaita vuonna 1940?

	Suomi	Neuvostoliitto 1939	Neuvostoliitto 1940
jalkaväki, eli sotilaat	300 000	500 000	1 000 000
panssarivaunut	10	2000	4000
lentokoneet	114	1000	3900
tykit	420	7000	15000
paljonko maassa on asukkaita, eli väkiluku	3,7 miljoonaa	183 miljoonaa	

Alaluvun 12.2 avainsanat

asemasodan vaihe, vaiheen, vaihetta jatkosodan aika, jolloin rintamat pysyivät lähes samoilla paikoillaan koko ajan eli muuttuivat vain vähän

erillisrauha, -rauhan, -rauhaa (yhdyssana: erillinen + rauha) tässä yhteydessä: rauha, jonka maa tekee yksin, ilman liittolaisiaan eli niitä maita, joiden kanssa on luvannut sotia yhdessä

jatkosota, -sodan, -sotaa sota Suomen ja Neuvostoliiton välillä 25.6.1941 – 19. 9.1944

korsu, korsun, korsua maja, joka rakennettiin maan alle

liittolainen, liittolaisen, liittolaista tässä yhteydessä: maat, jotka ovat toistensa kanssa yhteistyössä ja samalla puolella ovat liittolaisia

rintamalinja, -linjan, -linjaa (yhdyssana: rintama + linja) se kohta, missä sotaa käydään sillä hetkellä. Rintamalinjan molemmilla puolilla ovat eri maiden sotilaat.

suurhyökkäys, -hyökkäyksen, -hyökkäystä (yhdyssana: suur + hyökkäys) iso hyökkäys eli toisen maan alueelle meneminen todella isolla voimalla eli monien sotilaiden ja aseiden kanssa

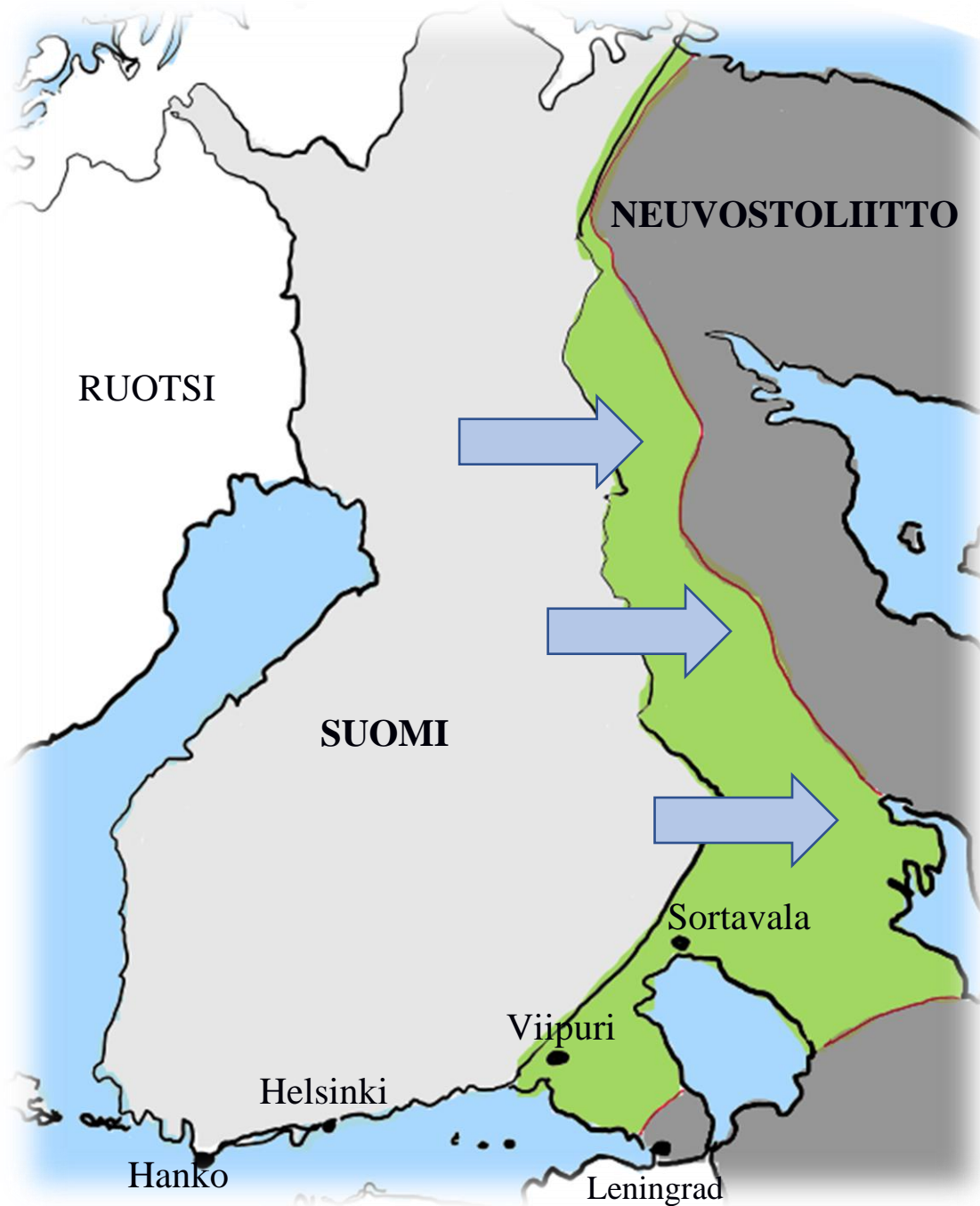
torjuntavoitto, -voiton, -voittoa (yhdyssana: torjunta + voitto) se, kun voitetaan niin, että ei itse hyökätä vaan onnistutaan estämään toisen hyökkäys eli torjumaan hyökkäys

välirauhan, -rauhan, -rauhaa (yhdyssana: väli + rauha) rauha, joka on tehty väliaikaisesti eli lyhyeksi aikaa ennen lopullista sopimusta rauhasta

12.2 Jatkosodassa Suomi hyökkäsi Neuvostoliittoon Saksan liittolaisena

Suomalaiset pelkäsivät uutta sotaa. Toinen maailmansota jatkui, ja Saksa kiinnostui Pohjois-Euroopasta. Saksa miehitti Tanskan ja Norjan. Saksa huomasi, että Suomessa on nikkeliä, jota se tarvitsi. Suomi ja Saksa alkoivat käydä kauppaa: Saksa osti nikkeliä Suomelta, ja Suomi osti Saksalta viljaa ja aseita. Suomi antoi Saksan hyökätä Neuvostoliittoon Suomen alueen kautta. Neuvostoliitto hyökkäsi saksalaisjoukkoja vastaan, jotka olivat Suomen alueella. Tämän vuoksi Suomi hyökkäsi Neuvostoliittoon. **Jatkosota** alkoi 25.6.1941.

Jatkosota oli pidempi kuin talvisota. Ensin Suomella meni hyvin, ja se sai vallattua takaisin alueita, jotka se oli joutunut antamaan Neuvostoliitolle talvisodan jälkeen.

Suomella sota meni aluksi hyvin.

Suomalaiset alkoivat valloittaa alueita Neuvostoliitolta.

Valloitettu alue on kartassa vihreällä.

Suomen valloitukset olivat suurimmillaan vuonna 1942, jolloin koko vihreä alue oli valloitettu Suomelle.

Vuosina 1942 ja 1943 sota oli rauhallisempaa. Tätä vaihetta sanotaan asemasodan vaiheeksi. Asemasodan vaiheessa rintamalinja pysyi lähes samana. Sotilaat asuivat korsuissa, jotka oli rakennettu maan alle.

Vasemmalla on suomalainen korsu. Korsu tarkoittaa asuntoa tai suojaa, joka rakennettiin rintamalle maan alle. Sotilaat asuivat korsuissa asemasodan aikana.

Asemasodan aikana rintamalla ei ollut joka päivä taisteluita. Siksi sotilaiden piti keksiä tekemistä. He kirjoittivat kirjeitä kotiin ja tekivät erilaisia töitä, kuten oikealla ylhäällä kuvassa miehet tekevät. Miehet korjasivat tavaroita, veistivät puusta asioita ja pitivät aseista huolta.

Saksa ei onnistunut taisteluissa Neuvostoliittoa vastaan niin kuin se oli suunnitellut. Saksa hävisi taistelun Stalingradissa 1942–1943 ja alkoi perääntyä. Neuvostoliitolla oli nyt aikaa keskittyä enemmän Suomen tilanteeseen. 9.6.1944 Neuvostoliitto aloitti suurhyökkäyksen Suomeen. Suomi ei pärjännyt ylivoimalle ja alkoi perääntyä.

Osa suomalaisista joutui lähes paniikkiin. Sotilaita lähti pakoon rintamalta ja osa eksyi muista sotilaista. Suomi siirsi nopeasti sotilaitaan Karjalan kannakselle. Karjalan kannaksella, Talin ja Ihantalan kylien alueella, Neuvostoliiton armeijaa pidäteltiin tykistön avulla. Tämä Talin-Ihantalan kuuluisa torjuntavoitto tuhosi Neuvostoliiton joukot monta kertaa. Neuvostoliiton suurhyökkäys pysähtyi.

Saksa oli huolissaan siitä, että Suomi tekisi oman erillisrauhan Venäjän kanssa. Suomi ja Saksa olivat liittolaisia, ja Saksan ase- ja ruoka-apu olivat todella tärkeitä Suomelle. Hitler uhkasi, että Saksa lopettaa avun, jos Suomi tekee rauhan ilman Saksaa. Suomen presidentti Risto Ryti lupasi Hitlerille, että Suomi ei lähde rauhanneuvotteluihin.

Presidentti Risto Ryti

Talin-Ihantalan torjuntavoiton jälkeen Neuvostoliitto suostui kuitenkin neuvottelemaan Suomen kanssa rauhasta. Presidentti Ryti erosi presidentin tehtävästä, ja tilalle tuli Carl Gustaf Mannerheim. Mannerheimin ei tarvinnut pitää edellisen presidentin eli Risto Rytin lupausta Hitlerille. Suomi ja Neuvostoliitto solmivat välirauhan 1944. Lopullinen rauha tehtiin vuonna 1947.

Armeijan
ylipäällikkö,
sotamarsalkka Carl
Gustaf
Mannerheimista tuli
Suomen kuudes
presidentti.

Esimerkki: Jatkosota aikajanalla

22.6.1941, Neuvostoliitto:

Neuvostoliitto pommittaa Suomen laivastoa.

25.6.1941, Neuvostoliitto:

Neuvostoliiton lentokoneet pommittavat Suomea.

1941

Kevät 1941, Suomi:

Suomi alkaa valmistautua uuteen sotaan. Suomi haluaa takaisin ne alueet, jotka se on antanut Neuvostoliitolle talvisodan jälkeen.

Suomi ja Saksa tekevät sopimuksen yhteistyöstä.

26.6.1941, Suomi:

Suomen presidentti Risto Ryti pitää radiossa puheen. Puheessa Ryti kertoo, että sota on tärkeä.

Elokuu 1941, Suomi:

Suomi on valloittanut vanhat alueensa takaisin. Suomalaiset ylittävät vanhat rajat ja alkavat valloittaa Neuvostoliitolta lisää alueita.

Joulukuu 1941- tammikuu 1944, Suomi:

Alkaa asemasodan vaihe, jossa rintama on paikallaan. Sotilaat elävät korsuissa ja yrittävät keksiä tekemistä.

1942

Helmikuu 1943, Neuvostoliitto:

Saksa ja Neuvostoliitto ovat käyneet sotaa. Helmikuun lopulla saksalaiset antautuvat Neuvostoliitolle. Näyttää siltä, että Saksa häviää sodan.

1943

1943, Suomi:

Suomi ja Neuvostoliitto neuvottelevat rauhasta, mutta maat eivät saa sovittua asiaa.

9.6.1944, Neuvostoliitto:

Neuvostoliitto hyökkää suurella voimalla Karjalan kannaksella. Asemasota loppuu. Neuvostoliitto haluaa, että Suomi antautuu kokonaan.

1944

Kesäkuu 1944, Suomi:

Suomi haluaa pois sodasta, mutta Saksa ei suostu. Suomen presidentti Risto Ryti tekee sopimuksen Saksan kanssa. Saksa antaa Suomelle aseita.

25.6–9.7.1944, Neuvostoliitto:

Suomi onnistuu torjumaan Neuvostoliiton iskun Talin-Ihantalan taistelussa.

Lopulta Neuvostoliitto sanoo, että se on valmis aselepoon, eli lopettamaan sodan hetkeksi.

Elokuu 1944, Suomi:

Presidentti Ryti eroaa ja purkaa sopimuksen Saksan kanssa.

Uusi presidentti Mannerheim aloittaa neuvottelut rauhasta Neuvostoliiton kanssa.

Alaluvun 12.3 avainsanat

evakko, evakon, evakkoa ihminen, joka on siirretty turvaan esimerkiksi sodan takia toiseen paikkaan

evakuoida (2) siirtää ihmiset turvaan eli evakkoon esimerkiksi sodan tieltä

korvike, korvikkeen, korviketta aine, jota käytetään, kun oikeaa ainetta ei ole saatavilla. Esimerkiksi vadelman lehtiä käytettiin sodan aikana Suomessa teen korvikkeena.

lotta, lotan, lottaa nainen, joka kuului Lotta Svärd -nimiseen järjestöön ja osallistui sotaan auttamalla armeijaa.

sotalapsi, -lapsen, -lasta (yhdyssana: sota + lapsi) lapsi, joka on lähetetty Suomesta turvaan esimerkiksi Ruotsiin, koska Suomessa oli sota.

säännöstelyaika, -ajan, aikaa aika, jolloin oli tarkkaan määrätty, kuinka paljon ihmiset saivat ostaa esimerkiksi ruokaa ja tavaroita

ostokortti, -kortin, -korttia (yhdyssana: osto + kortti) kortti, josta nähtiin, paljonko ihminen sai ostaa esimerkiksi maitoa päivässä

12.3 Sota-aikana elämä oli erilaista

Naisten työt ja asema muuttuivat

Sodan aikana kaikki tarpeeksi hyväkuntoiset miehet olivat sodassa eli rintamalla. Kotona töitä hoitivat naiset ja lapset. Naisia työskenteli myös rintamilla. Naisia, jotka olivat töissä rintamalla, kutsutaan lotiksi. **Lotat** esimerkiksi hoitivat puhelinkeskuksia, autoivat lääkäreitä, pesivät ja korjasivat vaatteita sekä leipivät leipää rintamille.

Lotat tekivät paljon erilaisia asioita. Vasemmalla kuvassa lotat kuorivat perunoita ja tekevät ruokaa. Keskellä lotat hoitavat haavoittuneita junassa, joka kuljetti haavoittuneet pois rintamalta. Oikealla kuvassa lotta valvoo ilmatilaa hyökkäyksen varalta.

Ennen sotaa naiset olivat huolehtineet kodista ja lapsista ja miehet olivat tehneet raskaimmat työt. Sodan aikana naiset joutuivat tekemään myös miesten työt, kun miehet olivat sodassa. Naiset olivat töissä esimerkiksi tehtaissa ja metsissä. Tämä muutti naisten asemaa, koska monet jäivät töihin myös sodan jälkeen. Lapsetkin joutuivat tekemään työtä. Pientenkin lasten piti selvitä yksin, kun äidit olivat töissä ja isät sodassa.

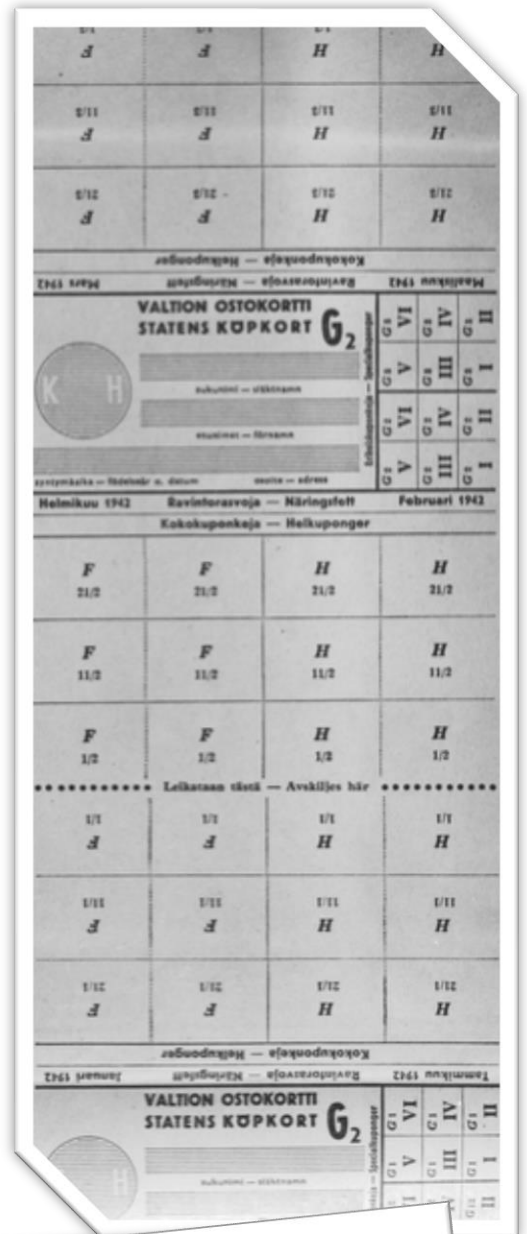
Naiset tekivät erilaisia töitä sodan aikana. He tekivät työtä tehtaalla, maatilalla, varastossa ja toimistossa.

Ruokaa säännöstelltiin ostokorteilla

Sodan aikana ja sen jälkeen ruokaa ja vaatteita oli vähän. Esimerkiksi kahvia tai sokeria ei saanut ostaa vapaasti, vaan kahvia ja sokeria säännöstelltiin. Myös vaatteita, saippuaa, lihaa, viljaa, maitoa ja juustoa oli vain vähän. Ihmisille annettiin ostokortit, joihin merkittiin, paljonko jokainen ihminen sai ostaa jotakin tuotetta.

Kortit olivat erilaisia. Ne riippuivat ihmisen iästä ja ammatista. Jos teki kevyttä työtä, sai ostaa vähemmän. Esimerkiksi tiukimpana säännöstelyaikana sai ostaa kaksi desilitraa maitoa päivässä. Kahvia ei saanut tiukimpana aikana ollenkaan. Ostokortit aiheuttivat kateutta ja riitoja.

Koska kaikkea, mitä tarvittiin, ei saanut ostettua, ihmisten piti keksiä tilalle muuta. Esimerkiksi nokkosesta tehtiin keittoa ja kaupunkien puistoissa viljeltiin perunaa. Kangaslakanoiden tilalla käytettiin paperilakanoita. Oikeita kahvipapuja oli vähän, joten kahvin sekaan jauhettiin voikukan juurta tai viljaa, kuten ohraa tai ruista. Vadelman lehdistä keitettiin teetä. Näitä oikeiden tuotteiden tilalle tehtyjä aineita kutsuttiin korvikkeiksi. Säännöstely loppui vasta vuonna 1953 ja kauppoihin tuli uusia ruokia, esimerkiksi banaaneja.

Ihmiset jonottavat kuvassa ostokortteja. Sivun oikeassa reunassa näet esimerkin ostokortista.

Sodan aikana kaikkea oli vähän. Oikeaa kahvia sai harvoin. Yleensä juotiin korvaavaa tuotetta, joka ei ollut oikeaa kahvia. Korvaavasta kahvista on kuva oikealla (Maijan Paras)

Ihmiset muuttivat sodan vuoksi

Kaupungeissa pelättiin pommituksia. Sodan aikana ihmisiä siirrettiin turvaan eli evakuoitiin pommitusten tieltä. Ihmisiä muutti kaupungista maalle turvaan, ja paljon lapsia siirrettiin Ruotsiin, Norjaan ja Tanskaan ilman heidän vanhempiaan. Heitä kutsutaan sotalapsiksi. Lapset asettuivat uusiin perheisiin ja kävivät ulkomailla koulua. Elämä uudessa maassa ei aina ollut helppoa. Osa lapsista jäi ulkomaille pysyvästi.

Kuvassa suomalaiset lapset lähtevät jonossa Ruotsiin sotaa pakoon.

Kun Suomi menetti alueita sodassa, näiden alueiden asukkaat siirrettiin muualle Suomeen. Heitä oli paljon, ja heidät piti sijoittaa muun väestön joukkoon. Talvisodan aikana ihmisiä oli paennut Karjalasta, mutta osa heistä palasi takaisin jatkosodan aikana. He rakensivat uudestaan talonsa ja viljelivät maata. Jatkosodan jälkeen he joutuivat taas jättämään kotinsa, tällä kertaa lopullisesti. Suomen piti etsiä uusi koti yli 400 000 ihmiselle. Näitä Karjalasta lähteneitä ihmisiä sanotaan evakoiksi.

Alaluvun 12.4 avainsanat

kätkeminen, kätkemisen, kätkemistä piilottaminen. Se, että (tässä yhteydessä) aseita laitettiin piiloon.

Lapin sota, sodan, sota sota, jota Suomi kävi saksalaisia vastaan Lapissa vuosina 1944–1945. Sodan tarkoitus oli saada saksalaiset sotilaat pois Lapista.

liittoutuneet, liittoutuneiden, liittoutuneita toinen ryhmä eli osapuoli toisessa maailmansodassa. Liittoutuneisiin kuuluivat muun muassa Neuvostoliitto, Iso-Britannia, Ranska ja Yhdysvallat.

Moskovan välirauha, -rauhan, -rauhaa (yhdyssana: väli + rauha) Rauha, jonka Suomi ja Neuvostoliitto tekivät jatkosodan jälkeen.

rauhanehdot, -ehtojen, -ehtoja se, millä ehdoilla eli edellytyksillä tulee rauha. Se, mitä osapuolet vaativat, jotta tulee rauha. Esimerkiksi jos rauhanehtona on alueen luovuttaminen, toinen maa joutuu antamaan toiselle maalle jonkin alueen, jotta tulee rauha.

sotakorvaus, -korvauksen, -korvauksia tavara ja rahat, joita Suomen piti antaa Neuvostoliitolle korvauksena eli hyvityksenä eli maksuna sodasta.

sotasyllinen, sotasyllisen, sotasyllistä ihminen, joka on aiheuttanut sodan eli on syyllinen sotaan.

vaaran vuodet, vuosien, vuosia vuodet 1944–1948 Suomessa, kun pelättiin, että alkaa uusi sota

valvontakomissio, -komission, -komissiota ryhmä, joka valvoi Suomessa, että Suomi tekee niin kuin se on sopinut rauhanehdoissa Neuvostoliiton kanssa.

12.4 Rauhan ehdot olivat kovat

Valvontakomissio valvoi rauhanehtoja

Jatkosota loppui Suomen ja Neuvostoliiton välirauhaan. Välirauhan nimi oli **Moskovan välirauha**. Välirauhassa oli ehtoja. Jos Suomi toteuttaisi ehdot, lopullinen rauha voitaisiin tehdä. Syyskuussa 1944 **liittoutuneet** lähettivät Suomeen **valvontakomission**, joka valvoi, että kaikki rauhanehdot toteutuvat. Komissioon kuului eniten neuvostoliittolaisia, ja he tarkkailivat kolme vuotta Suomen tekemisiä ja talouden kehitystä.

Suomi oli kestänyt sodat ja onnistunut säilymään demokratiana. Se oli suuri saavutus vaikeissa oloissa. Suomen hallitus oli onnistunut toimimaan sodan aikana ja tehnyt hyviä uudistuksia. Esimerkiksi vuonna 1943 oli tehty laki, että kouluissa oppilaat saivat syödä ilmaiseksi. Lisäksi päätettiin, että valtion piti auttaa köyhiä perheitä. Uudet lait olivat tärkeitä, koska Suomi oli köyhä sodan jälkeen.

Vuosia 1944–1948 sodan jälkeen sanotaan **vaaran vuosiksi**. Silloin pelättiin uutta sotaa ja sitä, että Suomesta tulisi kommunistinen maa. **Rauhanehdoissa** sanottiin, että kaikki fasistiset järjestöt pitäisi kieltää ja kommunistiset puolueet taas sallia.

Neuvostoliiton uutta hyökkäystä pelättiin niin paljon, että aseita alettiin piilottaa ja hallitus teki suunnitelmia sen varalle, että Neuvostoliitto hyökkää. Tilanne rauhoittui, eikä uutta hyökkäystä enää pelätty. Aseet päästettiin siirtää pois piiloista keväällä 1945, ja valvontakomissio sai tietää asiasta. Aseiden piilottaminen rikkoi rauhansopimusta. Pelättiin, että aseiden piilottaminen eli **kätkeminen** huonontaa Suomen ja Neuvostoliiton suhteita. Suhteet eivät kuitenkaan huonontuneet.

Esimerkki: Rauhanehdoissa Neuvostoliitto kertoi, mitä Suomen pitää tehdä

- Suomen rajat muuttuivat. (Oranssit alueet kartalla siirtyivät Neuvostoliitolle.)
- Sotaan syylliset ihmiset piti tuomita oikeudessa.
- Suomella sai vain olla vähän aseita.
- Fasistiset järjestöt piti kieltää (esim. IKL ja Lotta Svärd)
- Saksalaiset piti ajaa pois maasta.
- Suomen piti maksaa Neuvostoliitolle sotakorvauksia.

Suomen piti antaa alueita Neuvostoliitolle:

Lapin sodassa Suomi ajoi saksalaiset sotilaat pois maasta

Neuvostoliitto halusi, että Suomi ei tee mitään yhteistyötä Saksan kanssa. Suomessa oli vielä saksalaisia sotilaita. Neuvostoliitto halusi, että sotilaat piti ajaa pois maasta. Suomi ei halunnut käydä oikeaa sotaa Saksaa vastaan, koska Saksalla oli yli 200 000 miehen armeija Suomessa. Suomi ja Saksa eivät halunneet sotaa. Sen vuoksi maat tekivät salaisen sopimuksen. Sopimuksessa sovittiin, että Saksa lähtee Suomesta rauhanomaisesti. Komission tarkkailijoita hämätettiin niin, että suomalaiset tekivät valehyökkäyksiä saksalaisten asemiin. Neuvostoliitto kuitenkin vaati, että pitää olla oikea sota. Suomi teki niin kuin Neuvostoliitto ja halusi, ja suomalaiset sotilaat nousivat maihin Torniossa 1.10.1944. Tästä alkoi **Lapin sota**.

Saksalaiset sotilaat lähtivät perääntymään pohjoiseen, kohti Norjaa. Suomalaiset ajoiivat takaa heitä. Kostoksi saksalaiset polttivat suomalaisia kyliä ja siltoja. Suuri osa Lapin alueen tärkeistä rakennuksista ja silloista tuhoutui. Sota hiljeni jo vuoden 1944 lopulla, mutta kaikki saksalaiset eivät olleet vielä lähteneet Suomesta. Sotaa kesti vuoden 1945 huhtikuuhun saakka. Silloin viimeisetkin saksalaiset sotilaat lähtivät pois Suomesta Norjan puolelle. Lapin sodassa kuoli yli 1000 ihmistä.

Ylimmässä kuvassa on evakoita Lapista. Moni Lapissa asuva menetti kotinsa. Alemmassa kuvassa sotilaat saapuvat Rovaniemen kaupunkiin, joka on poltettu.

Suomi joutui antamaan alueita Neuvostoliitolle ja maksamaan sotakorvauksia

Rauhanehdoissa Suomi menetti alueita Neuvostoliitolle ja joutui maksamaan paljon sotakorvauksia. Sotakorvaukset piti maksaa kuuden vuoden aikana erilaisina tavaroina. Neuvostoliitto halusi metalliteollisuuden tuotteita, kuten junia, laivoja ja erilaisia koneita. Suomen piti tehdä uusia tehtaita, jotta tavaroita voitiin tehdä. Kun Suomeen tuli uusia tehtaita, Suomi teollistui enemmän ja monet saivat töitä tehtaasta. Aluksi Suomen tavarat menivät Neuvostoliittoon myöhässä, mutta kun olot paranivat, toimitukset tulivat Neuvostoliittoon ajallaan.

Neuvostoliitto vaati rauhanehdoissaan myös, että kaikki ne poliitikot, jotka olivat johtaneet Suomea sodan aikana, piti tuomita sotasyyllisinä vankilaan. Samanlaisia ehtoja esitettiin myös muissa maissa toisen maailmansodan jälkeen. Voittajat halusivat, että häviäjämaiden johtajia rangaistaan. Suomi oli ollut Saksan liittolainen, ja Saksa ja Suomi olivat sodan häviäjiä.

Entistä presidenttiä Risto Rytä ja muutamaa muuta poliitikkoa haluttiin syyttää. Syyttäminen oikeudessa oli vaikeaa, koska he eivät olleet rikkoneet Suomen lakia. Neuvostoliiton mielestä heidät piti tuomita, koska he olivat vieneet Suomen sotaan. Eduskunta joutui tekemään uuden lain, jotta Rytä ja muut voitiin tuomita. Ilman uutta lakia heidät olisi pitänyt viedä Moskovaan tuomittavaksi. Suomalaiset halusivat tuomita heidät Suomessa, koska Suomessa ei voitu tuomita kuolemaan, kuten muissa maissa. Näin Rytä ja muut tuomittiin vankilaan ja sakkoihin.

Sodan jälkeen Suomi yritti miellyttää Neuvostoliittoa, sillä uutta sotaa pelättiin. Suomi noudatti tarkasti rauhanehtoja ja rakensi luottamusta Neuvostoliittoon.

Kuvassa allekirjoitetaan sopimusta sotakorvauksista.

Tekstin oikeudet:

Hissu -historiaa ja suomea, Sofia Hyötyläinen ja Susanna Sainio

Lisenssin tiedot: Hissu-historiaa ja suomea, jonka tekijät ovat Sofia Hyötyläinen ja Susanna Sainio, on lisensoitu Creative Commons Nimeä-Eikaupallinen-JaaSamoin 4.0 Kansainvälinen

Lähteet

Kirjat

Aalto, Jari ym. **Kaikkien aikojen historia II**, *Kansainväliset suhteet*. Edita, LOPS2016.

Aunesluoma, Juhana ym. Historia Ajassa 3. Itsenäisen Suomen historia. Sanoma Pro 2016 LOPS.

Hanska, Jussi ym. **Memo 8** Historia. Edita, 2012

Hieta, Pasi ym. **Historian taitaja 8**. Sanoma Pro 2017.

Hämäläinen, Eenariina ym. **FORUM 8** Historia. Otava 2013.

Kohi, Antti ym. **Forum II**, *Kansainväliset suhteet*. Otava, LOPS2016.

Rinta-Aho, Harri yms: **Historian tuulet 7 –8**. Otava, 2007.

Internetlähteet

Valtonen, Aleks: **HiMa**, Hi3

<https://www.hi3.fi/8-suomi-toisessa-maailmansodassa-talvisota/> (viitattu 22.5.2020)

Sotasampo:

https://www.sotasampo.fi/fi/events/winterwar?uri=http:%2F%2Fidf.fi%2Fwarsa%2Fevents%2Fevent_248 (viitattu 24.5.2020)

Kuvalähteet

Kansi,

Sotilas: SA-kuva. Kuvaaja Borg, Kim. Kuva julkaistu teoksessa *Sodan värit. Valokuvia Suomesta vuosilta 1941-1944* (WSOY 2000).

Suomen kartta: Pixabay, Clker-Free-Vector-Images

Sivu 1,

Stalin: Wikipedia Commons, kuvaajaa ei tunneta.

Sivu 2,

Kruunu: Pixabay, Clker-Free-Vector-Images

Nikolai II: Wikipedia Commons

Räjähdykset: Pixabay, OpenClipart-Vectors

Lenin: Wikipedia Commons

Stalin: Wikipedia Commons

Sivu 3,

Maailmankartta: Pixabay, OpenClipart-Vectors

Suomenalueen kartta: Sofia Hyötyläinen

Sivu 4

Sotilaat: Wikipedia Commons. File: A Finnish Maxim M-32 machine gun nest during the Winter War.jpg

Sivu 5,

Kartta: Sofia Hyötyläinen

Evakot: SA-Kuva, kaikissa kuvissa kuvaaja tuntematon.

Sivu 6,

Stalin: Wikipedia Commons, kuvaajaa ei tunneta.

Kartta: Sofia Hyötyläinen

Sotilas: Pixabay, mohamed_hassan

Tankki: Flick, Andrey Korchagin: Soviet cavalry tank BT-7. Karelia.

Sivu 7,

Sotilas: Pixabay, mohamed hassan

Tankki: Pixabay, OpenClipart-Vectors

Lentokone: Pixabay, OpenClipart-Vectors

tykki: Wikipedia Commons

Sivu 9,

Kartta: Sofia Hyötyläinen

Hiihtävät sotilaat: SA-kuva. Kuvaaja: Hede. Kuvateksti: Suomalainen partio hiihtämässä ihanassa alppimaisessa maastossa.

Sivu 10,

korsu: SA-kuva. Kuvaaja: Roivainen, Heikki. Kuvateksti: Suomalainen tykistökorso Kirves 3:ssa, Voiton-Verman välillä.

Puhdetyöt: SA-kuva. Kuvaaja: Sot.virk. P.Jänis. Kuvateksti: Korpisotureita puhdetöissä.

Lukeva sotilas: SA-kuva. Kuvaaja: Heikki Roivainen. Kuvateksti: Kotoa on korpeen tullut kirje. Kuvattu 13.-21.7.1942.

Sivu 11,

Risto Ryti: Finna. Kuvaaja: Pietinen. Museovirasto – Musketti, Historian kuvakokoelma, Pietisen kuvakokoelma. Julkaistu Nimeä 4.0 Kansainvälinen (CC BY 4,0)-lisenssillä.

Mannerheim: Finna. Kuvaaja: Pietinen, Arne. Museovirasto – Musketti, Historian kuvakokoelma, Pietisen kokoelma. Julkaistu Nimeä 4.0 Kansainvälinen (CC BY 4,0)-lisenssillä.

Sivu 12,

Ryti ja Mannerheim: Ks. edellisen sivun tiedot. Kuvia muokattu.

Sivu 13,

Lotat: SA-Kuva. Kuvaaja tuntematon. Kuvateksti: Lotat kuorivat perunoita Heinjoen suojeluskuntatalon nurkalla ylimääräisten harjoitusten aikana.

Sairasjuna: SA-Kuva. Kuvaaja tuntematon. Kuvateksti: Sairasjuna sisältä Viipurissa.

Ilmavalvoja: SA-Kuva. Kuvaaja: Carl Rosenqvist. Kuva teoksesta *Sodan värit. Valokuvia Suomesta vuosilta 1941-1944* (WSOY 2000), s. 23. Kuvateksti: Kuva Lahdenpohjan ilmavalvontatornista, jossa kuvattiin ilmavalvontalottia. Kuvassa ilmavalvontalotta Ellen Kiuru.

Sivu 14,

Kenkätehtaalla: SA-Kuva. Kuvaaja tuntematon.

Pellolla: Finna, tuntematon kuvaaja. Sotamuseon kokoelmat. Julkaistu Nimeä 4.0 Kansainvälinen (CC BY 4,0)-lisenssillä.

Naiset varastolla: Finna. Valokuvaaja: Pietinen, Viljo. Museovirasto – Musketti, Historian kuvakokoelma, Pietisen kuvakokoelma. Julkaistu Nimeä 4.0 Kansainvälinen (CC BY 4,0)-lisenssillä.

Uutistoimiston nainen: SA-Kuva. Kuvateksti: Finlandia Uutistoimistossa Tuulikki Paananen.

Navettatöissä: Finna. Kuvaa tuntematon. Sotamuseon kokoelmat. Julkaistu Nimeä 4.0 Kansainvälinen (CC BY 4,0)-lisenssillä.

Sivu 15,

Ostokortti: Finna. Kuvaaja: Bäckman Ritva. Museovirasto – Musketti, Historian kuvakokoelma. Julkaistu Nimeä 4.0 Kansainvälinen (CC BY 4,0)-lisenssillä.

Kahvinkorvike: Finna. Helsingin kaupungin museo. Julkaistu Nimeä 4.0 Kansainvälinen (CC BY 4,0)-lisenssillä.

Jonottaminen: Finna. Kuvaaja: Fremling, F. E. Museovirasto Musketti, Historian kuvakokoelma, F. E. Fremlingin kokoelma. Julkaistu Nimeä 4.0 Kansainvälinen (CC BY 4,0)-lisenssillä.

Sivu 16,

lapset: Finna. kuvaustiedot: 1940-luvun alku, painos 1950-1960-luku Elanto bladet, painaja Elanto-
bladet, sivu 25. Museovirasto – Musketti, Historian kuvakokoelma. Julkaistu Nimeä 4.0
Kansainvälinen (CC BY 4,0)-lisenssillä.

Vanha nainen ja lapsi: SA-kuva. Kuvaaja tuntematon. Kuvateksti: Evakkoja Kotkassa ja
Heinolassa.

Sivu 18,

Sopimus ja kynä: Wordin kuvakkeet

Kartta: Sofia Hyötyläinen

Sivu 19,

Suomenkartta: Pixabay, Clcker -Free-Vector-Images

Tuli: Pixabay, OpenClipart-Vectors

Lappalaiset: SA-Kuva. Kuvaaja tuntematon. Kuvavedoksen takana merkintä ””Koivu””.
Kuvateksti: Evakuoituja lappalaisia.

Poltettu Rovaniemi: Wikipedia Commons/Finna. Kuvaaja: Luutlanti Borg, Kim. Sotamuseo. .
Julkaistu Nimeä 4.0 Kansainvälinen (CC BY 4,0)-lisenssillä.

Sivu 20,

Allekirjoitus: Finna. Kuvaaja: Aavikko Olavi, Finlandia Kuva Oy, kustantaja. Museovirasto –
Musketti, Historian kuvakokoelma. Julkaistu Nimeä 4.0 Kansainvälinen (CC BY 4,0)-lisenssillä.